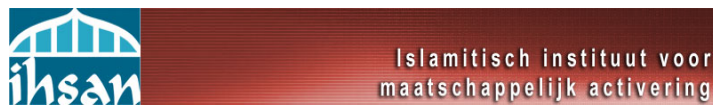

MAATSCHAPPELIJK RENDEMENT VAN VRIJWILLIGERSPROJECTEN IN DE SCHULDHULPVERLENING

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door de volgende organisaties
(op alfabetische volgorde):

MAATSCHAPPELIJK RENDEMENT VAN VRIJWILLIGERSPROJECTEN IN DE SCHULDHULPVERLENING

- samenvatting en conclusies -

Drs. Geerten Kruis
Dr. Nadja Jungmann
Drs. Marieke Blommesteijn

Amsterdam, december 2011
Regioplan publicatienr. 2165

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van ANBO.

8 CONCLUSIE: DE BATEN ZIJN HOGER DAN DE KOSTEN

Voorliggend hoofdstuk bevat de samenvatting en conclusies van het onderzoek dat is uitgevoerd voor de Ortega-organisaties.²⁷

8.1 Steeds meer betrokkenheid vrijwilligers bij financiën

Het aantal huishoudens met financiële problemen stijgt. In 2010 had een kwart wel een keer een achterstand. Een op de tien huishoudens bevond zich zelfs in een problematische schuldsituatie. Gezien de economische ontwikkelingen en aangekondigde aanpassingen van de sociale zekerheidswetgeving mag verwacht worden dat de schuldenproblematiek de komende jaren verder toeneemt. Dit zou betekenen dat de groei die al jaren gaande is vooralsnog niet stopt.

Als een huishouden geen uitweg ziet uit de schuldenproblematiek, dan kan zij een beroep doen op de (gemeentelijke) schuldhulpverlening. Als de schuldsituatie problematisch is, probeert deze een driejarige schuldregeling te treffen die eindigt met een kwijtschelding van de resterende schulden. Naast professionele ondersteuning zijn er de afgelopen jaren ook steeds meer projecten opgericht die voorzien in vrijwillige ondersteuning van huishoudens met financiële problemen.

De betrokkenheid van vrijwilligers bij schuldsituaties heeft in 2010 een impuls gekregen door een projectsubsidie van 5 miljoen euro. Veertien vrijwilligersorganisaties kregen op basis hiervan geld om projecten op te zetten en vrijwilligers te trainen. Het resultaat is dat er het afgelopen jaar vele projecten bij kwamen en vele vrijwilligers werden getraind.

De ontwikkeling van de projecten vindt plaats in een context van (gemeentelijke) schuldhulpverlening die onder druk staat. Per 2012 vallen er tijdelijke rijksmiddelen voor schuldhulpverlening weg, worden gemeenten ten laste van schuldhulpverlening gekort op het gemeentefonds en vinden er bij veel gemeenten ook algemene bezuinigingen plaats. Voor veel afdelingen schuldhulpverlening betekent dit dat zij personeel moeten inleveren in een periode waarin het beroep op de schuldhulp blijft toenemen.

De opgave 'meer met minder' proberen gemeenten op te vangen door de uitvoering van de schuldhulpverlening te kantelen en een groter beroep te doen op de eigen verantwoordelijkheid van schuldenaren. In de herijking van het beleid maken gemeenten ook steeds vaker expliciet ruimte voor de

²⁷ SchuldHulpMaatje [= verzameling van zes samenwerkende organisaties te weten Kerk in actie, Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB), Evangelische Alliantie (EA), Samen Kerk in Nederland (SKIN), Protestants Christelijke Ouderen Bond (PCOB) en Vincentius Vereniging Nederland], ANBO, Humanitas, Ihsan, Leger des Heils, Rode Kruis, Stichting Christelijke Schuldhulppreventie en VluchtelingenWerk Nederland.

betrokkenheid van vrijwilligers. Dit is onder meer terug te zien in de plek die vrijwilligersprojecten hebben in nieuw vastgestelde gemeentelijke beleidsplannen en de toenemende interesse bij gemeenten om samen te werken met vrijwilligersorganisaties.

8.2 De kosten van vrijwilligersprojecten zijn lager dan de baten

Veel vrijwilligersprojecten op het terrein van de huishoudfinanciën ontvangen subsidie van gemeenten. In een periode waarin gemeenten bezuinigen op de uitvoering van schuldhulpverlening en kritisch zijn op de vraag wat de inzet van publieke middelen oplevert, zijn vrijwilligersorganisaties benieuwd of hun projecten baten opleveren voor gemeenten en zo ja, van welke omvang.

Om na te gaan of er sprake is van baten, is er ten behoeve van drie vrijwilligersprojecten een zogenaamde kosten-batenanalyse uitgevoerd. Aan de hand van de resultaten geven we in deze paragraaf antwoord op de vraag:

‘Wat zijn voor gemeenten en partijen waar de gemeente veel mee samenwerkt²⁸ de baten van vrijwilligersprojecten op het terrein van de huishoudfinanciën?’

Het antwoord luidt dat bij alle drie de onderzochte projecten de baten (uitgespaarde kosten) hoger zijn dan de kosten van de projecten. De verhouding varieert van 1 : 1,3 tot 1 : 2,9. Met deze verhoudingsgetallen wordt bedoeld dat een euro aan kosten van de vrijwilligersprojecten een bedrag variërend van 1,30 euro tot 2,90 euro aan bespaarde kosten elders oplevert. Bij het uitwerken van de kosten-batenanalyse hebben we gewerkt met actuele gegevens over de baten van schuldhulpverlening²⁹ en voorzichtige schattingen over de effecten van vrijwilligersprojecten. Ook hebben we niet alle effecten kunnen kwantificeren. Voor het resultaat betekent dit dat er een gereede kans is dat de werkelijke baten nog (een stuk) hoger liggen dan wij hier uitwerken.

In het onderzoek hebben we gekeken naar vier soorten effecten die we in baten konden kwantificeren:

- *Substitutie*: vrijwilligers verrichten activiteiten die anders door medewerkers van een schuldhulpverlenende organisatie worden verricht.
- *Preventie en nazorg*: dankzij de betrokkenheid van vrijwilligers wordt voorkomen dat mensen een (hernieuwd) verzoek om schuldhulpverlening indienen.
- *Verhogen rendement schuldhulpverlening*: voorkomen van uitval.

²⁸ Onder deze partijen wordt onder meer verstaan het maatschappelijk werk, verslavingszorg, GGZ, maar ook de woningcorporaties en energiebedrijven.

²⁹ R. van Geuns, N. Jungmann, G. Kruis e.a. (2011). *Schuldhulpverlening loont!* Utrecht/Amsterdam: Hogeschool Utrecht/RegioPlan.

- *Crisissituaties*: voorkomen van kosten door te voorkomen dat iemand uit huis wordt gezet, wordt afgesloten van gas, water of licht et cetera.

Bij het uitvoeren van de kosten-batenanalyse werd duidelijk dat we niet goed in staat waren om inzichtelijk te maken hoe vaak er dankzij een vrijwilligersproject wordt voorkomen dat iemand een (hernieuwd) beroep doet op de schuldhulpverlening. In de berekeningen zijn preventie en nazorg dus niet meegerekend. Omdat het wel voor de hand ligt dat er situaties zijn waarin de betrokkenheid van een vrijwilliger voorkomt dat iemand een (hernieuwd) beroep doet op de schuldhulpverlening, mag dus alleen al vanwege dit punt verwacht worden dat de door ons becijferde baten minimale bedragen betreffen. Het ligt in de rede dat de werkelijke baten hoger zijn.

Bij de berekeningen ten aanzien van de bespaarde kosten bij crisissituaties hebben we een correctie toegepast. In het onderzoek zijn we nagegaan hoe vaak er dankzij de betrokkenheid van het vrijwilligersproject een huisuitzetting of energieafsluiting is voorkomen. Uit de praktijk weten we echter dat er bij dergelijke crisissituaties vaak op het laatste moment toch burens, vrienden of familie of een (kerkelijk) noodfonds zijn die iemand helpen. Om recht te doen aan die praktijk zijn we ervan uitgegaan dat van de aangekondigde huisuitzettingen en afsluitingen een kwart ook zonder de bemoeienis van de vrijwilligersorganisaties niet was doorgegaan.

Tabel 8.1 bevat een overzicht van de drie projecten en de kerncijfers waarmee de centrale vraag kan worden beantwoord.

Tabel 8.1 Kerncijfers onderzoeksprojecten

	Nijmegen	Delft	Emmen
Kosten	18.355	43.094	35.000
Baten	24.000	+/-125.000	55.000
- Substitutie	24.000	8.860	
- Verhoogd rendement SHV	-	9.470 -19.490	2.080 - 4.160
- Voorkomen kosten door afwenden crisis (huisuitzetting, afsluiting energie etc.)	-	102.550	52.460
- Preventie en nazorg	-	-	-
Verhouding kosten-baten	1: 1,3	1: 2,91	1: 1,57
Aantal vrijwilligers	50	42	63 (w.o. 23 maatjes)

De bovenstaande tabel laat zien dat het grootste rendement van de vrijwilligersorganisaties in termen van bespaarde kosten is toe te schrijven aan het voorkomen van kosten door een crisissituatie af te wenden. Tegen de achtergrond van onderzoek naar de kosten en baten van de gemeentelijke schuldhulpverlening is dit goed te verklaren. Met name een huisuitzetting leidt tot grote kosten voor gemeenten en woningcorporaties.

8.3 De baten zijn ook immaterieel

De onderzochte projecten hebben doelstellingen die voor een deel overlappen, maar voor een deel ook fundamenteel van elkaar verschillen. In alle drie de projecten bieden de vrijwilligers ondersteuning bij het op orde brengen van de thuisadministratie en het aanleren van budgetvaardigheden. Naast deze overeenkomsten zitten er ook verschillen in de doelstellingen. Een belangrijk verschil is bijvoorbeeld de mate waarin de ondersteuning moet leiden tot een beroep op schuldhulpverlening.

De focus in dit onderzoek ligt op het financiële rendement. We hebben onderzocht welke kosten er bij gemeenten en haar vaste samenwerkingspartners op mensen met schulden worden bespaard door de betrokkenheid van vrijwilligers. De focus op het financiële rendement betekent dat we voorbij gaan aan immateriële baten van de projecten die zowel door vrijwilligersorganisaties als door de betrokken gemeenten worden genoemd: aandacht en tijd voor de deelnemers.

Vrijwilligers bij huishoudfinanciën verrichten niet voor niets vrijwilligerswerk. Zij willen graag iets betekenen voor anderen en geven daar met intrinsieke motivatie en toewijding tijd aan. Dit onderzoek biedt inzicht in de materiële baten van de vrijwilligersprojecten. Maar juist vanwege de intrinsieke motivatie en toewijding die zo kenmerkend zijn voor veel vrijwilligers moet bij de beschouwing ook zeker in het achterhoofd worden gehouden dat de vrijwilligersprojecten naast materiële baten ook immateriële baten opleveren die met name ten goede komen aan de deelnemers. Tijd en aandacht kunnen in bepaalde situaties immers het verschil maken tussen doorzetten of afhaken.

Regioplan Beleidsonderzoek

Nieuwezijds Voorburgwal 35

1012 RD Amsterdam

T 020 531 531 5

F 020 626 519 9

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl